

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2013. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документу.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ВЕЛИКА ПАЛАТА

СПРАВА «MOUVEMENT RAËLIEN SUISSE» ПРОТИ ШВЕЙЦАРІЇ»

(Заява № 16354/06)

РІШЕННЯ
[Витяги]

СТРАСБУРГ

13 липня 2012 року

Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Mouvement raëlien Suisse» проти Швейцарії,

Європейський суд з прав людини, засідаючи Великою палатою, до складу якої увійшли:

Ніколас Братца (Nicolas Bratza), Голова,
Франсуаза Тюлькенс (Françoise Tulkens),
Жозеп Касадеваль (Josep Casadevall),
Корнеліу Бірсан (Corneliu Bîrsan),
Егберт Майєр (Egbert Myjer),
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Пяіві Хірвель (Päivi Hirvelä),
Андраш Шайо (András Sajó),
Мір'яна Лазарова Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),
Леді Б'янку (Ledi Bianku),
Енн Пауер-Форде (Ann Power-Forde),
Міхай Поалелунж (Mihai Poalelungi),
Небойша Вучініч (Nebojša Vučinić),
Кристина Пардалос (Kristina Pardalos),
Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska),
Пауло Пінто де Альбукерке (Paulo Pinto de Albuquerque),
Хелен Келлер (Helen Keller), судді,

та Майкл О'Бойл (Michael O'Boyle), Заступник Секретаря,

Після наради за зачиненими дверима 16 листопада 2011 року та 9 травня 2012 року,
Постановляє таке рішення, ухвалене в останній із зазначених днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 16354/06) проти Швейцарської Конфедерації, яку 10 квітня 2006 року подала до Суду згідно зі статтею 34 Конвенції про захист прав людини та основних свобод («Конвенція») заснована відповідно до швейцарського законодавства асоціація «Швейцарський рух раелітів» (Mouvement raëlien suisse; «асоціація-заявник»).

2. Асоціацію представляв пан Е. Елькайм (E. Elkaïm), юрист, що практикує в Лозанні (Швейцарія). Уряд Швейцарії («уряд») представляв його уповноважений, пан Ф. Шюрманн (F. Schürmann), з Федерального управління юстиції.

3. Асоціація-заявник стверджувала, що заборона швейцарськими органами влади демонстрації її плакатів порушила її право на свободу релігії та право на свободу вираження поглядів, гарантованих статтями 9 та 10 Конвенції, відповідно.

4. Заяву було передано до Першої Секції Суду (правило 52 § 1 Регламенту Суду). 15 травня 2008 року Суд вирішив довести цю скаргу до відома уряду і, згідно з колишньою статтею 29 § 3 Конвенції, розглянути питання про прийнятність та суть справи одночасно.

5. 13 січня 2011 року Палата цієї Секції, до складу якої увійшли наступні судді: Христос Розакіс (Christos Rozakis), Ніна Вайїч (Nina Vajić), Ханлар Гаджієв (Khanlar Hajiyev), Дін Шпільман (Dean Spielmann), Сверре Ерік Йебенс (Sverre Erik Jebens), Джорджіо Малінверні (Giorgio Malinverni) та Георг Ніколау (George Nicolaou), а також Сорен Нільсен (Søren Nielsen), Секретар Секції, ухвалила рішення, в якому п'ятьма голосами проти двох постановила, що порушення статті 10 Конвенції не було, і що

необхідності в окремому розгляді скарги за статтею 9 не було. До рішення були надані особливі думки суддів Розакіса та Вайіч.

6. 12 квітня 2011 року асоціація-заявник звернулася з клопотанням про передачу справи на розгляд до Великої палати згідно зі статтею 43 Конвенції та правилом 75. 20 червня 2011 року колегія Великої палати задовольнила це клопотання.

7. Склад Великої палати було визначено відповідно до положень статті 26 §§ 4 та 5 Конвенції та правила 24. Строк повноважень Міхая Поалелунжя закінчився 30 квітня 2012 року. Він продовжував брати участь у розгляді справи (стаття 23 § 3 Конвенції та правило 24 § 4).

8. Асоціація-заявник та уряд надали додаткові письмові зауваження (правило 59 § 1). Крім того, коментарі третьої сторони були отримані від неурядової організації «Стаття 19» (Article 19), якій Голова надав дозвіл на участь у письмовій процедурі (стаття 36 § 2 Конвенції та правило 44 § 3).

9. 16 листопада 2011 року в Палаці прав людини в Страсбурзі відбулося відкрите слухання справи (правило 59 § 3).

У Суді були присутні:

(a) *від уряду*

Пан Ф. Шюрманн, начальник відділу європейського права та міжнародних прав людини, Федеральне управління юстиції,
Федеральний департамент поліції та юстиції, *Уповноважений*,
Пан А. Тендон (A. Tendon), юрист, заступник директора юридичного департаменту кантону Невшатель (Neuchâtel),
Пані Д. Штайгер Леуба (D. Steiger Leuba), технічний консультант, відділ європейського права та міжнародних прав людини, Федеральне управління юстиції, Федеральний департамент поліції та юстиції, *Радники*;

(b) *від асоціації-заявника*

Пан Е. Елькайм, адвокат,
Пан Н. Бланк (N. Blanc), помічник адвоката, *Адвокати*,
Пан М.П. Шабло (M.P. Chabloz), голова і представник
Швейцарського руху раелітів, *Радник*.

Суд заслухав виступи пана Елькайма та пана Шюрманна, а також їхні відповіді на деякі запитання, поставлені суддями.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

A. Асоціація-заявник та рух раелітів

10. Асоціація-заявник, яку було засновано в 1977 році, є некомерційною асоціацією, зареєстрованою в муніципалітеті Ренна (Rennaz), кантон Во (Vaud). Вона є національною філією руху раелітів - організації, яка базується в Женеві та яку в 1976 році заснував Клод

Ворільйон (Claude Vorilhon), відомий як «Раель» (Raël). Згідно з її статутом, її метою є встановлення перших контактів та налагодження гарних стосунків з інопланетянами.

11. Згідно з інформацією, розміщеною на веб-сайті асоціації-заявника на момент ухвалення цього рішення, вчення руху раелітів засноване на контакті, який Раель нібито мав з «Елохімами» (Elohim) - технологічно розвинутими інопланетянами, які нібито створили життя на землі та заснували низку світових релігій, включаючи християнство, іудаїзм та іслам. Послідовники руху раелітів вважають, що науково-технічний прогрес має принципове значення, і що клонування та «передача свідомості» дозволять людині стати безсмертною. У зв'язку з цим рух раелітів висловлює ідеї на користь клонування людини.

12. Деякі тексти руху раелітів або роботи, написані самим Раелем, пропагують систему управління, яка називається «геніократією» - вчення, згідно з яким влада повинна надаватися лише тим, хто має найвищий рівень інтелекту.

13. У своїй книзі «Чуттєва медитація» Раель визначає це поняття як «керівництво», надане людині інопланетянами, що дозволяє кожній людині «пізнати своє тіло і особливо дізнатись, як використовувати його, щоб насолоджуватися звуками, кольорами, запахами, смаками, ласкою і особливо сексуальністю, що відчувається усіма почуттями, з метою отримання космічного оргазму, нескінченного та абсолютного, який освітлює розум, пов'язуючи того, хто його досягає, зі всесвітом, з якого людина складається та складовою частиною якого вона є».

В. Відповідне провадження

14. 7 березня 2001 року асоціація-заявник подала заяву до поліцейського управління м. Невшатель («поліцейське управління») про отримання дозволу на проведення плакатної кампанії в період з 2 по 13 квітня 2001 року. Відповідний плакат, який мав розміри 97х69 см, містив у верхній частині наступну фразу великими жовтими літерами на темно-синьому тлі: «Повідомлення від інопланетян»; нижче на плакаті можна було побачити адресу веб-сайту руху раелітів, а також номер телефону у Франції, надруковані літерами такого ж розміру, але виділені жирним шрифтом; у самому низу було написано: «Нарешті наука заміняє релігію». У середині плакату містилися зображення лиць інопланетян та пірамід, а також літаючої тарілки та Землі.

15. 29 березня 2001 року поліцейське управління відмовило в наданні дозволу, посилаючись на дві попередні відмови. У французькому парламентському звіті про секти 1995 року, а також у рішенні голови цивільного суду округу Ла Сарін (La Sarine), кантон Фрібур (Fribourg), зазначалося, що рух раелітів займається діяльністю, яка суперечить громадському порядку (*ordre public*) та є аморальною.

16. У рішенні від 19 грудня 2001 року муніципальна рада м. Невшатель відхилила скаргу асоціації-заявника, вважаючи, що вона не могла посилатися на захист релігійної свободи, оскільки вона вважалася небезпечною сектою. Втручання у свободу вираження поглядів базувалося на статті 19 Адміністративних правил м. Невшатель («Правила»); його метою був захист громадських інтересів, і воно було пропорційним, оскільки організація виступає, серед іншого, за клонування людини, «геніократію» та «чуттєву медитацію».

17. 27 жовтня 2003 року управління земельними ресурсами м. Невшатель залишило це рішення в силі. Воно зазначило, що для руху раелітів життя на Землі було створене інопланетянами, які також були засновниками різних релігій та могли врятувати світ, та визнало, що це було релігійним переконанням, яке захищається свободою совісті та релігії. Воно також визнало, що Правила були достатньою правовою основою в таких питаннях. Управління відзначило, що в тексті та зображеннях на плакаті, а також у згадці

інопланетян, не було нічого образливого. Однак воно зазначило той факт, що рух раелітів пропагував «геніократію» (політичну модель, засновану на інтелекті) та клонування людини. Крім того, в рішенні від 13 лютого 1998 року суд кантону Фрібур встановив, що рух також «теоретично» виступав за педофілію та інцест, особливо в роботах самого Раеля. Практика «чуттєвої медитації» також могла легко призвести до зловживань. Крім того, веб-сайт «Клонейд» (Clonaid), посилення на який містилося на веб-сайті руху раелітів, пропонував специфічні послуги у сфері клонування, а поняття евгеніки суперечило принципу недискримінації. Демонстрація плакатів завдавала шкоди моралі та правам інших осіб. У будь-якому разі, рух раелітів мав й інші засоби для поширення своїх ідей.

18. Асоціація-заявник звернулася до адміністративного суду кантону Невшатель. Зокрема, вона стверджувала, що просте пропагування ідей «геніократії», клонування та чуттєвої медитації не було образливими ідеями. Крім того, вона стверджувала, що вона засудила педофілію через свою асоціацію «Ноупедо» (Nopedo). Тому відмова в наданні дозволу на демонстрацію її плаката була неприкритою та справжньою цензурою, особливо враховуючи, що веб-сайт асоціації-заявника в будь-якому разі був доступним через пошукову систему.

19. У рішенні від 22 квітня 2005 року адміністративний суд відхилив апеляцію, водночас визнавши, що асоціація-заявник захищала глобальне бачення світу і мала право як на свободу думки, так і на свободу релігії. По-перше, він дійшов висновку, що оскаржуваний захід базувався на Адміністративних правилах, які були правом у матеріальному сенсі, і що плакат необхідно було оцінювати у світлі повідомлення, яке передавали книги та веб-сайти, на які можна було зайти з веб-сайту руху. Послуги, які пропонував «Клонейд», явно суперечили швейцарському громадському порядку. Крім того, суд зазначив, що проти руху раелітів було подано кримінальні скарги, в яких стверджувалось існування сексуальних практик, спрямованих на систематичне розбещення юних підлітків. Зміст робіт на тему «геніократії» та «чуттєвої медитації», в деяких з яких дитина описувалась як «привілейований сексуальний об'єкт», міг спонукати певних дорослих до вчинення сексуального насильства над дітьми. Коментарі на тему «геніократії» та критика сучасних демократій могли підірвати громадський порядок, безпеку та мораль. З цих підстав адміністративний суд дійшов висновку, що надання дозволу на поширення таких ідей на дорогах загального користування не було б виправданим.

20. Асоціація-заявник подала до Федерального суду публічно-правову апеляцію проти цього рішення, вимагаючи його скасування та передачі справи до органу-відповідача для прийняття нового рішення.

21. У рішенні від 20 вересня 2005 року, надісланому асоціації-заявнику 10 жовтня 2005 року, Федеральний суд відхилив апеляцію. У відповідних частинах зазначалося таке:

«Управління, а згодом й адміністративний суд, визнали, що асоціація [-заявник] могла посилатися на право на свободу релігії (ст. 15 Конституції, ст. 9 ЄКПЛ та ст. 18 Пакту ООН II) настільки, наскільки вона захищала глобальне бачення світу, особливо щодо його створення та походження різних релігій. Місто Невшатель оскаржує це, зазначаючи, що мета асоціації [-заявника], як це визначено в статті 2 її статуту, не є релігійною за характером. Згідно зі звітом про «секти», складеним у 1995 році для Національних зборів Франції, рух раелітів належить до числа рухів, які становлять небезпеку для людини, особливо в зв'язку з надмірними фінансовими вимогами, які висуваються до його членів, а також у зв'язку з практиками, що призводять до тілесних ушкоджень, та небезпекою для суспільства, зокрема, через антигромадські висловлювання. Багато публікацій руху містять уривки, які вважаються образливими.

Немає необхідності встановлювати, чи може релігійному рухові через небезпеку, яку він представляє, бути заборонено посилатися на право на свободу релігії, або чи становить асоціація [-заявник] таку

РІШЕННЯ У СПРАВІ «MOUVEMENT RAËLIEN SUISSE» ПРОТИ ШВЕЙЦАРІЇ»

небезпеку. Дійсно, сторони погоджуються, що [заявник] може посылатися на право на свободу думки. Що стосується умов, за яких така свобода може бути обмежена, як це закріплено у статті 36 Конституції, значної різниці в тому, чи робиться посылання на статтю 15 або на статтю 16 Конституції, немає (див. також статтю 9 § 2 та статтю 10 § 2 ЄКПЛ). [Заявник] не скаржиться на те, що оскаржуваний захід порушує саму суть його релігійної свободи або що обмеження цієї свободи, за обставин справи, підлягають більш суворим вимогам. Навпаки, [заявник] покладається на принципи пропорційності та громадського інтересу, без розрізнення щодо конституційного права, на яке було зроблено посылання.

...

5.2 Згідно з судовою практикою громадяни не мають безумовного права на розширене використання громадського простору, зокрема, коли засоби реклами на дорогах загального користування включають діяльність певного масштабу та тривалості, а також виключають будь-яке подібне використання третіми особами (рішення Федерального суду 128 I 295, пункт 3с/аа, стор. 300, а також рішення, згадані в ньому). Коли держава хоче надати дозвіл на розширене або приватне використання громадського простору або коли вона контролює умови, за яких використовується ліцензія, вона тим не менш повинна при зважуванні інтересів, що стоять на кону, брати до уваги основний зміст права на свободу висловлення думки (рішення Федерального суду 100 Ia 392, пункт 5, стор. 402).

5.3 У цій справі мотиви, зазначені кантональним судом у підтвердження відмови м. Невшатель, стосуються поваги до моралі та правопорядку в Швейцарії. Адміністративний суд висловив точку зору, що необхідно брати до уваги не лише зміст плакату, але й ідеї, які пропагує рух раелітів, а також роботи та веб-сайти, які можна прочитати або на які можна перейти з веб-сайту руху. Тому проти асоціації [-заявника] спрямовуються три критичні пункти. По-перше, сайт асоціації [-заявника] містить посылання на сайт компанії «Клонейд», на якому ця компанія пропонує широкій громадськості певні послуги з клонування, а на початку 2003 року вона повідомила про народження клонованих немовлят. Клонування заборонене швейцарським законодавством, а саме - ст. 119 Конституції та Законом «Про репродуктивну медицину» (RS 814.90). По-друге, адміністративний суд послався на рішення суду округу Ла Сарін, в якому говорилося про можливе сексуальне насильство над дітьми. Крім того, поліція провела розслідування щодо багатьох членів руху через їхні сексуальні практики. По-третє, пропагування «геніократії» - вчення, згідно з яким влада повинна надаватися найрозумнішим людям, - та критика, спрямована в результаті на сучасні демократії, могли підірвати підтримання громадського порядку, безпеки та моральності.

5.4 [Заявник] більше не оскаржує на цьому етапі існування достатньої юридичної підстави, а саме, в цій справі, статті 19 Правил. З точки зору демократичної легітимності, муніципальний підзаконний акт надає ті ж самі гарантії, що й кантональний закон, а тому є достатньою юридичною підставою (рішення 1P.293/2004 від 31 травня 2005 року, пункт 4.3, рішення Федерального суду 131 I xxx; рішення Федерального суду 122 I 305, пункт 5а, стор. 312; 120 Ia 265, пункт 2а, стор. 266-267 та справи, згадані в них). Однак [заявник] посилається на принцип суспільного інтересу і критикує органи, які виступають відповідачами, за те, що вони вийшли за межі того, що було зображено на плакаті, та здійснили оцінку діяльності асоціації [-заявника]. Він стверджує, що якщо б він у цілому займався діяльністю, яка є аморальною або порушує громадський порядок, його б розпустили суди згідно зі статтею 78 Цивільного кодексу. Оскільки відповідного рішення ухвалено не було, не було можливим і заборонити йому виражати свою філософію та світогляд.

5.5 Сам по собі плакат не містить нічого - ані в тексті, ані в зображеннях, - що було б незаконним або таким, що могло б образити широку громадськість. Над центральним зображенням інопланетян написано: «Послання від інопланетян», без будь-якого пояснення. Нижче нього надруковано жирним шрифтом адресу веб-сайту асоціації [-заявника] та номер телефону. Фраза «Нарешті наука заміняє релігію» можливо й здатна образити релігійні переконання окремих осіб, але вона є лише вираженням вчення руху і не може вважатись особливо провокаційною.

Таким чином, в цілому плакат чітко може розглядатись як запрошення зайти на веб-сайт асоціації [-заявника] або зателефонувати їй. При розгляді такої реклами орган влади повинен розглянути не лише прийнятність рекламного повідомлення як такого, але також і його зміст. Тому з'ясування того, чи містить даний сайт інформацію, дані або посылання, що здатні образити людей або порушити закон, є правомірним.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «MOUVEMENT RAËLIEN SUISSE» ПРОТИ ШВЕЙЦАРІЇ»

Крім того, всупереч твердженню [заявника], асоціацію можна піддати критиці за думки або діяльність, які хоч і не є підставами для її розпуску за змістом статті 78 Цивільного кодексу, але, тим не менш, виправдовують обмеження на рекламування.

5.5.1 Що стосується клонування, то санкціям були піддані не думки, висловлені асоціацією [-заявником] на користь такої практики (зокрема, в книзі «Так клонуванню людини», опублікованій в 2001 році і доступній на веб-сайті [заявника]), а посилання на компанію «Клонейд», засновану самою асоціацією та яка надає різні практичні платні послуги в цій сфері. Таким чином, всупереч тому, що стверджував [заявник], питання полягає не просто у висловленні схвальної думки про клонування, що захищається статтею 16 Конституції, але й у здійсненні цієї діяльності, не дивлячись на її заборону статтею 119 § 2 (а) Конституції. Зокрема, це положення, схвалене в 1992 році більшістю населення та швейцарських кантонів (у вигляді статті 24 *novies* (а) Конституції), попадає в рамки політики захисту людської гідності, яка відображає широко поширене в цій країні сприйняття (FF 1996 III 278; див. також відповідь Федеральної ради на запитання Р. Гонсета (R. Gonseth) від 9 червня 1997 року). [Заявник] не заперечує незаконного характеру клонування людини, особливо якщо воно здійснюється в комерційних цілях (стаття 36 Закону «Про репродуктивну медицину»; ст. 119 § 2 (е) Конституції). Також він не може серйозно заперечувати той факт, що посилання на сайт «Клонейд» сприяє пропаганді незаконної діяльності і йде далі, ніж просте вираження думки. По цьому першому питанню, яке вже виправдовує оскаржуване рішення, [заявник] не висунув жодного справжнього та належного аргументу за змістом статті 90 § 1 (б) Закону «Про судову організацію».

5.5.2 15 жовтня 2003 року міжкантональний інформаційний центр з питань релігії надав інформацію про рух раелітів. Ця інформація свідчить, серед іншого, про те, що рух очевидно має політичну місію. Жорстко атакуючи демократії, про які говориться як про «владу сірості», він відстоює концепцію «геніократії» - політичної моделі, заснованої на рівні інтелекту фізичних осіб. Світовий уряд має складатися з геніїв, обраних фізичними особами, чий інтелект є на 10% вищим, ніж середній. Слід визнати, що «геніократію» представлено як утопію, а не як реальний політичний проект; всупереч висновкам адміністративного суду, це вчення навряд чи може підірвати громадський порядок та безпеку.

Однак, крім того факту, що вчення, як вбачається, значною мірою надихнули євгеніки, воно явно здатне образити демократичні та антидискримінаційні переконання, які лежать в основі верховенства права (див., зокрема, формулювання преамбули Федеральної Конституції від 18 квітня 1999 року, а також статтю 8 Конституції, яка стосується рівності та заборони дискримінації).

5.5.3 Нарешті, згідно з оскаржуваним рішенням, вважати, що рух раелітів виступає за педофілію, не можна. Разом з тим, поліція, як вбачається, провела розслідування стосовно багатьох членів у зв'язку з їхніми сексуальними практиками. Згідно з рішенням, ухваленим 28 листопада 1997 року судом округу Ла Сарін, і яке стосувалося права на відповідь, яку вимагав Швейцарський рух раелітів, коментарі, зроблені Раелем у своїх роботах, могли спонукати певних дорослих людей до вчинення дій сексуального характеру щодо дітей. У рішенні цитуються уривки з робіт Раеля, які можна завантажити з веб-сайту асоціації [-заявника], і згідно з якими статеве виховання дітей повинне бути не лише теоретичним, але й включати чуттєве виховання, спрямоване не те, щоб показати їм, як отримати від нього задоволення. Далі це рішення зазначає, що незважаючи на заперечення, висловлені згодом у цьому зв'язку, в деяких статтях, опублікованих у щоквартальному бюлетені «Апокаліпсис», дитина описувалась як «привілейований сексуальний об'єкт». Нарешті зазначається, що друга та члена руху раелітів було визнано винним кримінальним судом департаменту Воклюз (Vaucluse) та засуджено до п'яти років позбавлення волі за сексуальну наругу над дванадцятирічною дівчинкою. 13 лютого 1998 року суд кантону Фрібур погодився з цим рішенням. 24 серпня 1998 року Федеральний суд відхилив звичайну та публічно-правову апеляції руху раелітів, беручи до уваги, зокрема, двозначні публікації засновника руху або членів (рішення 5P.172/1998 та 5C.104/1998).

Крім того, матеріали справи містять різні документи, що стосуються кримінальних проваджень, порушених проти членів [асоціації-заявника] за сексуальне насильство. Рішення апеляційного суду м. Ліон від 24 січня 2002 року чітко демонструє, що лідери руху вчиняли акти сексуального насильства проти неповнолітніх. Так, зазначається, що лідери руху виступали за «широку сексуальну свободу, рішуче закликаючи до здійснення акту»; таким чином, вони розбещували молодих підлітків нібито філософськими розмовами, використовуючи при цьому чимдалі більш відверті сексуальні ласки та збуджуючи їх чимдалі більш наполегливо, з метою задоволення «своїх сексуальних потреб та фантазій з молодими дівчатами, яким щойно виповнилося п'ятнадцять років, і які дуже швидко міняли партнерів».

РІШЕННЯ У СПРАВІ «MOUVEMENT RAËLIEN SUISSE» ПРОТИ ШВЕЙЦАРІЙ

Той факт, що оскаржувані статті датуються 1980-ми роками, і що в Швейцарії вироки не було, не спростовує участі членів асоціації [-заявника] в діях, за які передбачена кримінальна відповідальність. [Заявник] не заперечує того факту, що деякі уривки в книгах, доступних на його веб-сайті, можуть спонукати дорослих до вчинення наруги над дітьми. З цього ж питання аргументи [заявника] не коментують мотивувальну частину оскаржуваного рішення. Оскільки з боку деяких членів руху раелітів дійсно було встановлено акти наруги, аргумент про те, що педофілія рішуче засуджується офіційним вченням руху, не є вирішальним.

5.6 Беручи до уваги зазначене вище, вбачається, що видана [заявнику] відмова є виправданою достатніми міркуваннями громадського інтересу, оскільки вона є необхідною для запобігання вчиненню дій, що представляють собою кримінальні злочини згідно з швейцарським законодавством (репродуктивне клонування та дії сексуального характеру з дітьми). Крім того, деякі уривки з робіт, доступних на веб-сайті [заявника] (зокрема, щодо «чуттєвого пробудження» дітей та «геніократії») можуть бути дуже образливими для читачів.

5.7 [Заявник] посилається на принцип пропорційності. Він зазначає, що сам плакат не містить нічого, що суперечило б громадському порядку, і стверджує, що вжитий захід не відповідає переслідуючій меті.

5.7.1 Згідно зі статтею 36 § 3 Конституції будь-яке обмеження основного права повинне бути пропорційним переслідуючій меті. Воно повинне відповідати виконанню цієї мети, а будь-яку шкоду приватним інтересам необхідно зводити до мінімуму (рішення Федерального суду 125 I 474, пункт 3, стор. 482, а також посилання в ньому).

5.7.2 У цій справі суспільний інтерес полягає не лише в обмеженні рекламування веб-сайту асоціації [-заявника], з огляду на застереження, висловлені вище щодо громадського порядку та моральності; навіть більш важливо забезпечити, щоб держава не надавала ніякої підтримки такій рекламі шляхом відведення для неї громадського простору, що могло б означати, що вона схвалює або толерантно ставиться до відповідних думок або поведінки. З цієї точки зору, заборона плакатів відповідає переслідуючій меті. Крім того, захід, підданий критиці [заявником], обмежується заборонаю демонстрації плакатів у громадських місцях. За асоціацією [-заявником] залишається право вільно висловлювати свої переконання багатьма іншими засобами комунікації, які є в її розпорядженні (див. рішення у справі «*Murphy*» від 10 липня 2003 року, ECHR 2003-IX, стор. 33, § 74).

5.7.3 На думку [заявника], орган влади повинен був запропонувати йому змінити плакат, аби зробити його зміст прийнятним. Проте, хоча [заявник] знав про заперечення, висунуті у зв'язку з його плакатною кампанією, він сам ніколи не пропонував варіанта плакату, який могли б дозволити. У свою чергу, адміністративний суд дійшов висновку, що плакат слід заборонити навіть без посилання на веб-сайт, хоча з цим можна й посперечатись; разом з тим, немає жодного сумніву в тому, що видалення даної адреси позбавило б плакатної кампанії її мети, якою, як це було продемонстровано, було, головним чином, рекламування самого веб-сайту. Тому важко зрозуміти, яке суттєве значення мав би плакат без такого посилання на веб-сайт та телефонний номер.

5.7.4 Таким чином, оскаржуваний захід дотримується принципу пропорційності у всіх його аспектах. З цих самих міркувань, він становить обмеження, яке є необхідним «у демократичному суспільстві», зокрема, для захисту моралі в розумінні статті 9 § 2 та статті 10 § 2 ЄКПЛ».

С. Плакатні кампанії заявника в інших швейцарських містах

22. У грудні 1999 року в багатьох швейцарських містах, зокрема в Цюриху та Лозанні, було дозволено демонстрацію плакатів з дизайном, схожим та той, про який йде мова у цій справі, і які також містили адреси веб-сайту руху раелітів та телефонний номер, але інший текст, а саме: «Справжнє обличчя Бога». У період між 2004 та 2006 роками в різних швейцарських містах, за виключенням м. Невшатель, асоціація-заявник також мала можливість провести подальші кампанії з плакатами інших дизайнів; деякі з яких зазначали адресу веб-сайту руху раелітів. Однак в жовтні 2004 року міська рада м. Делемон (Delémont) відмовилася надати дозвіл на плакат із написом «Бога нема», який асоціація-заявник хотіла продемонструвати.

II. ВІДПОВІДНЕ ПРАВО ТА ПРАКТИКА

A. Національне право

1. Конституція

23. Стаття 19 Федеральної Конституції від 18 квітня 1999 року регулює питання репродуктивної медицини та генної інженерії за участю людини. Це положення передбачає наступне:

«Людина захищається від зловживань з боку репродуктивної медицини та генної інженерії.

Конфедерація ухвалює законодавчі акти щодо використання людського репродуктивного та генетичного матеріалу. При цьому вона повинна забезпечити захист людської гідності, недоторканності приватного життя та сім'ї, і повинна дотримуватися, зокрема, таких принципів:

(a) Усі форми клонування та втручання в генетичний матеріал статевих клітин людини та ембріонів є незаконними.

(b) Репродуктивний та генетичний матеріал, що походить не від людини, не може бути ані введено в людський репродуктивний матеріал, ані поєднано з ним.

(c) Методи народження дітей за допомогою медицини використовуються лише тоді, коли безпліддя або ризик серйозної хвороби неможливо вилікувати або уникнути іншим чином, а не для того, щоб зачати дитину з певними рисами або для науково-дослідних цілей; запліднення людських яйцеклітин поза тілом жінки дозволяється лише згідно з умовами, встановленими законом; поза тілом жінки не можна вирощувати ембріони з більшої кількості людських яйцеклітин, ніж та, яку можна імплантувати відразу.

(d) Донорство ембріонів, а також усі форми сурогатного материнства, заборонені законом.

(e) Торгівля людським репродуктивним матеріалом та продуктами, отриманими від ембріонів, заборонена.

(f) Генетичний матеріал людини може бути проаналізовано, зареєстровано або оприлюднено лише за згодою відповідної особи або якщо це передбачено законом.

(g) Кожен має доступ до даних, пов'язаних з його походженням».

24. У відповіді, наданій 21 травня 2003 року членові Національної ради Швейцарії, який надіслав запит щодо необхідності вжиття заходів стосовно руху раелітів згідно з пунктом (a) цієї статті, Національна рада зазначила:

«Оскільки в Швейцарії рух раелітів лише закликає до соціального визнання технології клонування - або до скасування заборони клонування - його діяльність підпадає під свободу думки...».

2. Адміністративні правила Невшателя

25. У Невшателі, як і в інших швейцарських муніципалітетах, управління плакатами в громадських місцях передане приватній компанії. З цією метою муніципальна рада надала такий компанії концесію згідно з Адміністративними правилами від 17 січня 2000 року, відповідні положення яких передбачають:

Стаття 18

«1. Встановлення білбордів та рекламних щитів у громадських місцях, а також у приватних місцях, видимих з громадських місць, підлягає отриманню дозволу.

2. Такий дозвіл надається лише за умови виконання вимог міського планування та безпеки».

Стаття 19

«1. Поліція забороняє плакати, які є незаконними або аморальними.

2. Незаконна розклейка плакатів та афіш заборонена».

Стаття 20

«Виключне право на демонстрацію плакатів в межах муніципалітету може надаватись муніципальною радою».

В. Міжнародне право

26. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини, відома також як «Конвенція про права людини та біомедицину», була відкрита для підписання 4 квітня 1997 року в м. Ов'єдо (Oviedo; «Конвенція Ов'єдо») та набула чинності 1 грудня 1999 року. Вона застосовна для Швейцарії з 1 листопада 2008 року.

27. Додатковий протокол до Конвенції Ов'єдо, відкритий для підписання 12 січня 1998 року в Парижі, набув чинності 1 травня 2006 року; він застосовний для Швейцарії з 1 березня 2010 року. Він забороняє «будь-яке втручання, яке має на меті створення людини, яка є генетично ідентичною іншій людині - живій або мертвій».

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 10 КОНВЕНЦІЇ

28. Асоціація-заявник стверджувала, що заходи із заборони демонстрації її плакатів, вжиті швейцарськими органами влади, порушили її право на свободу вираження поглядів, гарантоване статтею 10 Конвенції. Це положення передбачає:

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів...

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

А. Попереднє заперечення уряду

29. У своїх письмових та усних зауваженнях у Великій палаті уряд клопотав, щоб Суд визнав заяву неприйнятною як явно необґрунтовану. На думку уряду, Суд може визнати явно необґрунтованою скаргу, яку було розглянуто по суті компетентними національними органами в ході провадження, яке відповідало всім вимогам справедливості та не було свавільним. Уряд наголосив, що в такому разі Суд не повинен замінити своєю власною оцінкою фактів оцінку, здійснену численними національними органами, які винесли рішення в ході зазначеного провадження.

30. Суд знову повторює, що в контексті статті 43 § 3 Конвенції «справа», передана на розгляд до Великої палати, охоплює всі аспекти заяви, які Палата визнала прийнятними (див., серед інших джерел, справу «*К. та Т. проти Фінляндії*» [ВП], № 25702/94, § 141, ECHR 2001-VII). Проте навіть після того, як Палата у своєму рішенні визнала скаргу

прийнятною, Велика палата також може за необхідності переглянути питання, пов'язані з прийнятністю заяви, наприклад, на підставі статті 35 § 4 *in fine* Конвенції, яка надає Судові право «відхилити будь-яку заяву, яку він вважає неприйнятною ... на будь-якій стадії провадження у справі», або якщо такі питання було приєднано до суті справи, або якщо вони іншим чином стосуються стадії розгляду справи по суті (див. справи «*K. та T. проти Фінляндії*», згадана вище, § 141, та «*Perna проти Італії*» [ВП], № 48898/99, §§ 23-24, ECHR 2003-V).

31. У цій справі Велика палата хотіла б зазначити, що Палата у своєму рішенні висловила думку про те, що заява «не була явно необґрунтованою за змістом статті 35 § 3 Конвенції» (див. пункт 22 рішення Палати). Вона не бачить жодних підстав для того, щоб відійти від цього висновку, тим більше, що питання, порушені урядом у цьому зв'язку, більше стосуються розгляду справи по суті.

32. Відповідно, Суд відхиляє попереднє заперечення уряду.

В. Дотримання статті 10 Конвенції

1. Рішення Палати

33. У своєму рішенні від 13 січня 2011 року Палата спочатку встановила, що заборона відповідних плакатів становила втручання в свободу вираження поглядів асоціації-заявника. На думку Палати, таке втручання було передбачене законом і переслідувало законну мету запобігання злочинам, охорони здоров'я та моралі, а також захисту прав інших осіб. Перейшовши потім до питання необхідності втручання, Палата, зазначивши, що вона вперше розглядає питання про те, чи повинні національні органи влади дозволити асоціації, забезпечивши їй доступ до громадських місць, розповсюджувати свої ідеї за допомогою плакатної кампанії, підкреслила, що хоча не оскаржувалося, що відповідний плакат не містив нічого незаконного або шокуючого у своєму тексті або зображеннях, він відображав адресу веб-сайту асоціації-заявника. Беручи до уваги загальний контекст плакату, зокрема, ідеї, які розповсюджує веб-сайт, а також посилання цього веб-сайту на інші веб-сайти, Палата зазначила, що цей сучасний засіб передачі інформації, а також той факт, що вона була доступною для кожного, в тому числі для неповнолітніх, збільшили б значення плакатної кампанії в багато разів. Відзначивши, що швейцарські суди ретельно обґрунтували свої рішення, а також беручи до уваги обмежені рамки оскаржуваної заборони, яка не поширювалася на саму асоціацію або на її веб-сайт, Палата дійшла висновку про те, що компетентні органи не переступили широких меж свободи розсуду, наданої їм у питанні регулювання розширеного використання громадського простору. Таким чином, Палата постановила, що порушення статті 10 Конвенції не було.

2. Доводи сторін та третьої сторони

(а) Асоціація-заявник

34. Насамперед асоціація-заявник наголосила, що дійшовши висновку про те, що Швейцарія користувалася такою широкою свободою розсуду в регулюванні розширеного використання громадського простору, Палата схвалила дискреційну політику з боку відповідних органів. Таким чином, місту або державі достатньо буде сказати, що вони не хочуть, щоб їхні назви асоціювались з певними ідеями - ідеями хоч і не більшості, але законними ідеями, - щоб виправдати систематичну відмову та протистояти публічному висловленню таких ідей на постійній основі. У цьому зв'язку асоціація-заявник послалася на позицію, яку Суд прийняв у справі «*Women On Waves (Жінки на хвилях) та інші проти*

Португалії» (№ 31276/05, рішення від 3 лютого 2009 року), в якій він піддав критиці заборону на поширення ідей, які відрізнялись від ідей більшості. Подібно цьому, в рішенні від 22 лютого 2011 року (№ 1 BvR 699/06) Конституційний суд Німеччини відхилив аргумент про те, що заборона на розповсюдження в аеропорту листівок, які критикували політику депортації, була виправдана міркуванням підтримання приємної атмосфери. Цей суд також постановив, що він не може погодитися із заборонами, мета яких - запобігти вираженню поглядів, які не розділяють органи влади.

35. Асоціація-заявник стверджувала, що вона є законно створеною відповідно до швейцарського законодавства асоціацію, і що проти неї ніколи не було застосовано кримінальних санкцій або будь-яких заходів, направлених на її заборону. На її думку, оскільки ніхто не заперечував, що оскаржуваний плакат сам по собі не містив нічого незаконного або такого, що могло б образити громадськість, заборона плакату була обумовлена тим фактом, що плакат посилався на веб-сайт руху раелітів, а тому створював зв'язок з поглядами, які на цьому сайті висловлюються. Асоціація-заявник стверджувала, що вона опинилася в ситуації, в якій їй було позбавлено можливості поширювати свої погляди за допомогою плакатів на тій підставі, що в її розпорядженні були інші засоби комунікації, зокрема, інтернет, але коли вона помістила на плакаті адресу свого веб-сайту, їй це заборонили робити під приводом того, що це створювало зв'язок з її поглядами, які нібито були небезпечними для суспільства. На думку асоціації-заявника, підхід швейцарських органів, схвалений Палатою, був рівносильним надмірному ускладненню будь-якого рекламування або поширення її поглядів, або навіть їх забороні.

36. Що стосується поглядів, щодо яких швейцарські органи та Палата дійшли висновку, що вони можуть виправдати заборону плакату, асоціація-заявник знову повторила, що нічого протизаконного у висловленні схвальних ідей про клонування або «геніократію» не було. Вона зазначила, що хоча вона і висловлювала думки на користь клонування, вона ніколи не брала участі в жодних медичних або експериментальних діях, пов'язаних із клонуванням людини. Що стосується поняття «геніократії», то вона заявила, що втручання в її права було тим більш серйозним, оскільки ані оскаржуваний плакат, ані веб-сайт руху раелітів не посилалися на нього. Асоціація-заявник пояснила, що це поняття походило з книги, яка рекламувалася на веб-сайті і яка містила філософські погляди, з якими кожен був вільний погодитись або не погодитись.

37. Що стосується тверджень про те, що погляди руху раелітів спонукали до сексуального насильства, асоціація-заявник стверджувала, що жоден правоохоронний або судовий орган ніколи не розглядав справу про педофілію або сексуальне насильство, яка б якимось чином була пов'язана з рухом або будь-яким з його членів. Навпаки, вона стверджувала, що вона завжди рішуче виключала будь-якого члена, відносно якого існували щонайменші підозри в поведінці, забороненій законодавством про захист неповнолітніх.

38. Асоціація-заявник дійшла висновку, що жодної нагальної потреби в забороні плакату лише тому, що він містив адресу веб-сайту, не було. Відзначаючи, що стаття 10 Конвенції також захищає форму, в якій ідеї передаються (вона послалася на справу *«Thoma проти Люксембургу»*, № 38432/97, § 45, ECHR 2001-III), і поділяючи точку зору суддів Розакіса та Вайїч, які надали особливу думку, згідно з якою свобода розсуду органів влади є вужчою, коли мова йде про негативні зобов'язання (згадана вище справа *«Women On Waves та інші»*, § 40), асоціація-заявник стверджувала, що в цій справі мало місце порушення статті 10 Конвенції.

(b) Уряд

39. Уряд беззастережно погодився не лише з основоположними принципами свободи вираження поглядів, викладеними Палатою, але й з її застосуванням цих принципів. На його думку, Палата правильно збалансувала інтереси, що стоять на кону. На його думку, необхідно взяти до уваги наступні міркування.

40. По-перше, що стосується надання громадського простору, уряд стверджував, що приватні особи не мають безумовного права на розширене використання такого простору, особливо з метою рекламування, яке включає діяльність певного масштабу та тривалості і виключає будь-яке подібне використання цього простору третіми особами. Зазначаючи, що оскаржуваний плакат не мав політичного контексту, уряд погодився з висновками національних органів, особливо з думкою про те, що необхідно було дивитись не лише на повідомлення на рекламі як таке, але й на його зміст, тобто, також і на посилання на веб-сайт. У цьому зв'язку уряд погодився з висновками Палати про те, що значення відповідних плакатів збільшилося б в багато разів у результаті наявності посилання на адресу веб-сайту руху раелітів.

41. Що стосується меж свободи розсуду, уряду підкреслив, що ідеї, які поширюються в різних публікаціях, доступ до яких можна отримати на веб-сайті руху раелітів, здатні образити релігійні переконання окремих осіб, і що органи влади користуються широкою свободою розсуду в цій сфері (він посилався на справу *«Murphy проти Ірландії»*, № 44179/98, § 67, ECHR 2003-IX). У зв'язку з цим уряд піддав критиці окрему думку, надану до рішення Палати, вважаючи, що вона надавала забагато ваги відмінності між позитивними та негативними зобов'язаннями у встановленні меж свободи розсуду. На думку уряду, ця справа підпадала під категорію тих справ, в яких кваліфікація зобов'язання в якості негативного або позитивного залежала від того, як було сформульовано питання: органи влади критикувалися за те, що вони щось зробили, чи за те, що вони чогось не зробили. Він визнав, що ситуація була б іншою, якби, на відміну від ситуації, яка має місце в цій справі, доступ до громадського простору не підлягав жодному обмеженню або отриманню дозволу.

42. Переходячи до розгляду питання про законну мету, яку переслідувало оскаржуване обмеження, уряд погодився з висновками Палати, яка затвердила аргументи чотирьох національних органів, що розглядали відмову, видану поліцією асоціації-заявнику. Що стосується поглядів асоціації-заявника про «чуттєве пробудження» дітей, уряд послався на різні справи, порушені проти членів руху раелітів за акти сексуального насильства (кримінальний суд департаменту Воклюз, апеляційні суди м. Ліон та м. Кольмар (Colmar), слідчий суддя округу Версаль). На його думку, перелік рішень переконливо свідчив про те, що деякі уривки з публікацій, доступ до яких можна було отримати на веб-сайті руху, можуть спонукати дорослих до вчинення актів сексуального насильства над дітьми.

43. Що стосується питання про клонування, уряд звернув увагу на взаємозв'язок між асоціацією-заявником та компанією «Клонейд», створеною Раелем, яка, за його словами, пропонувала різні практичні та платні послуги у сфері клонування - діяльності, забороненої Федеральною Конституцією та кримінальним законодавством. Наявність посилання на сайт компанії «Клонейд» сприяло протиправній діяльності, тим самим переступаючи межі простого вираження поглядів.

44. Що стосується «геніократії», уряд зазначив, що крім того, що це поняття саме по собі підриває громадський порядок та безпеку, воно може образити демократичні та антидискримінаційні переконання, на яких базується принцип верховенства права. Він погодився із Федеральним судом, що хоча «геніократію» можна було розглядати як

утопію, а не як реальний політичний проект, її, як вбачалося, значною мірою надихали євгеніки, і вона йшла врозріз з демократичними принципами.

45. Нарешті, уряд відзначив, що рамки заборони були обмеженими. Погоджуючись з позицією Палати в цьому зв'язку, він висловив думку про те, що асоціації-заявнику не чинились перешкоди в тому, щоб вона поширювала свої ідеї іншими численними засобами комунікації, наявними в її розпорядженні, у тому числі мережею інтернет. У цьому зв'язку уряд підкреслив, що мова про заборону веб-сайту руху раелітів або самого руху ніколи не йшла. Водночас він висловив думку, що слід провести різницю між цілями асоціації, які могли бути цілком законними, та засобами, використаними для їх досягнення, які, в свою чергу, могли бути незаконними.

46. З огляду на зазначене вище, уряд клопотав, щоб Велика палата залишила рішення Палати в силі та постановила, що порушення статті 10 не було.

(с) Третя сторона

47. Організація «Стаття 19» просила Суд ретельно розглянути питання свободи розсуду, яка надається державам для обмеження свободи вираження поглядів у справах, пов'язаних із поширенням інформації в мережі інтернет. На її думку, важливість свободи вираження поглядів в інтернеті згідно з міжнародним правом означає, що свобода розсуду держави в цій сфері повинна бути вузькою. Більш конкретно, що стосується питання гіперпосилань на інші веб-сайти, організація «Стаття 19» послалася на порівняльно-правовий матеріал, який стосувався судових рішень Великобританії, Німеччини та Сполучених Штатів та, зокрема, демонстрував, що захід, яким вимагається видалення посилання без попереднього розгляду джерела стверджуваного незаконного контенту, завжди є непропорційним.

3. Оцінка Суду

(а) Загальні засади

48. Основні засади стосовно свободи вираження поглядів добре визначені в практиці Суду. У рішенні Палати, яке посилалося на справи «*Stoll проти Швейцарії*» ([ВП], № 69698/01, § 101, ECHR 2007-V) та «*Steel та Morris проти Сполученого Королівства*» (№ 68416/01, § 87, ECHR 2005-II), їх було викладено наступним чином (§ 49):

«(i) Свобода вираження поглядів становить одну з головних підвалин демократичного суспільства і одну з основних умов для його розвитку та самореалізації кожного окремого індивіду. З урахуванням пункту 2 статті 10, вона застосовується не лише до «інформації» або «ідей», які сприймаються прихильно, розцінюються як необразливі або до яких ставляться байдуже, але також і до тих, які ображають, шокують або вселяють занепокоєння. Такими є вимоги плюралізму, толерантності та широти поглядів, без яких «демократичного суспільства» не існує. Як зазначено у статті 10, ця свобода підлягає обмеженням, які, тим не менш, ... повинні тлумачитися вузько, а необхідність будь-якого обмеження має бути доведена з переконливістю...

(ii) Прикметник «необхідні» за змістом статті 10 § 2, означає існування «нагальної суспільної потреби». Держави-учасниці користуються певною свободою розсуду в оцінці того, чи існує така потреба, але вона йде пліч-о-пліч з європейським наглядом, охоплюючи як законодавство, так і рішення про його застосування, навіть ті, що були ухвалені незалежним судом. Тому Суд уповноважений винести остаточне рішення щодо того, чи узгоджується «обмеження» зі свободою вираження поглядів, яку захищає стаття 10.

(iii) При здійсненні Судом наглядової функції його завдання полягає не в тому, щоб зайняти місце компетентних національних органів, а радше в тому, щоб розглянути згідно зі статтею 10 рішення, які вони ухвалили, користуючись своєю свободою розсуду. Це не означає, що нагляд обмежується встановленням того, чи скористалася держава-відповідач своїм розсудом розумно, старанно та

РІШЕННЯ У СПРАВІ «MOUVEMENT RAËLIEN SUISSE» ПРОТИ ШВЕЙЦАРІЇ»

сумлінно; завдання Суду полягає в розгляді оскаржуваного втручання у світлі справи в цілому і визначенні, чи було воно «пропорційним переслідуваній законній меті», а також чи були мотиви, наведені національними органами в його виправдання, «належними та достатніми»... При цьому Суд повинен переконатися в тому, що національні органи застосували стандарти, які відповідають принципам, закріпленим у статті 10 і, крім того, що вони поклалися на прийнятну оцінку відповідних фактів...».

(b) Застосування цих засад до даної справи

(i) Чи мало місце втручання

49. Те, що асоціація-заявник зазнала обмеження свого права на свободу вираження поглядів у зв'язку із заборонаю плакатної кампанії, яку вона хотіла провести, не є предметом спору. Однак у Великій палаті сторони сперечалися щодо того, як розглядати таке обмеження - з точки зору негативних чи позитивних зобов'язань.

50. У цьому зв'язку Суд хотів би знову повторити, що на додаток до головним чином негативного зобов'язання держави утримуватися від будь-якого втручання в права, гарантовані Конвенцією, «можуть існувати позитивні зобов'язання, властиві» таким правам (див. справу «*Marckx проти Бельгії*», рішення від 13 червня 1979 року, § 31, Series A no. 31). Межі між позитивними та негативними зобов'язаннями держави за Конвенцією не піддаються точному визначенню (див. справу «*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) проти Швейцарії*» (№ 2) [ВП], № 32772/02, § 82, ECHR 2009); в обох ситуаціях - незалежно від того, чи йдеться про позитивні або негативні зобов'язання - держава користується певною свободою розсуду (див., наприклад, справу «*Keegan проти Ірландії*», рішення від 26 травня 1994 року, §§ 51-52, Series A no. 290).

51. У цій справі Суд вважає, що необхідності далі розглядати питання про те, чи накладала стаття 10 позитивне зобов'язання на швейцарські органи влади, немає. Оскільки оскаржувана заборона в будь-якому разі складала втручання, вона не буде прийнятною, якщо вона не відповідає вимогам пункту 2 цієї статті.

(ii) Виправдання втручання

52. Таке втручання в право асоціації-заявника на свободу вираження поглядів повинне бути «встановлене законом», переслідувати одну або декілька законних цілей у світлі пункту 2 статті 10 та бути «необхідним у демократичному суспільстві».

53. Насамперед Суд відзначає, що сторони не сперечаються з приводу того, що дане обмеження базувалося на статті 19 Адміністративних правил м. Невшатель (див. вище, пункт 25).

54. Що стосується законної мети, яка переслідувалась обмеженням, уряд зазначав, що воно прагнуло запобігти злочину, захистити здоров'я чи мораль та захистити права інших осіб.

55. Подібно до Палати, Велика палата відзначає, що асоціація-заявник не заперечувала, що даний захід було здійснено для виконання цих законних цілей. Тому Велика палата погоджується, що дане обмеження переслідувало вищезазначені законні цілі.

56. Звідси випливає, що головне питання, яке треба розглянути в цій справі, полягає в тому, чи був оскаржуваний захід необхідним у демократичному суспільстві.

57. Як зазначила Палата, дана справа є особливою в тому сенсі, що вона порушує питання про те, чи повинні були національні органи дозволити асоціації-заявнику розповсюджувати свої ідеї за допомогою плакатної кампанії, надаючи їй з цією метою певний громадський простір. У цьому зв'язку Суд зазначає, що в двох турецьких справах він встановив порушення щодо заборони плакату, застосованої до політичної партії. Однак висновок Суду в цих справах ґрунтувався на тому факті, що норми, які дозволяли

таку заборону, «не підлягали будь-якому суворому або ефективному судовому контролю» (див. справи «*Tüzel проти Туреччини*», № 57225/00, § 15, рішення від 21 лютого 2006 року, та «*Tüzel проти Туреччини*» (№ 2), № 71459/01, § 16, рішення від 31 жовтня 2006 року).

58. Цю справу також можна відрізнити від справи «*Appleby та інші проти Сполученого Королівства*» (№ 44306/98, ECHR 2003-VI), яка стосувалася використання простору, що належав приватній компанії, а також від справи «*Women On Waves*», яка стосувалася заборони входження судна в територіальні води держави - простору, який був «публічним та відкритим за самою своєю природою» (згадана вище, § 40). У даній справі не було ніякої загальної заборони на передачу певних ідей, а була лише заборона на використання регульованих та контрольованих об'єктів у громадських місцях. Як постановила Палата подібно до того, що зазначив до неї і Федеральний суд Швейцарії, приватні особи не мають безумовного або необмеженого права на розширене використання громадського простору, особливо стосовно об'єктів, призначених для рекламних або інформаційних кампаній (див. пункти 14 та 51 рішення Палати).

(а) Свобода розсуду

59. Суд хотів би звернути увагу на свою усталену практику про те, що згідно зі статтею 10 держави-учасниці користуються певною свободою розсуду при оцінці необхідності та ступеню втручання в свободу вираження поглядів, яка захищається цією статтею (див. справу «*Tamter проти Естонії*», № 41205/98, § 60, ECHR 2001-I).

60. Разом з тим ця свобода йде пліч-о-пліч з європейським контролем, охоплюючи як законодавство, так і рішення про його застосування, навіть ті, які ухвалив незалежний суд (див. справи «*Karhuvaara та Iltalehti проти Фінляндії*», № 53678/00, § 38, ECHR 2004-X, та «*Flinkkilä та інші проти Фінляндії*», № 25576/04, § 70, рішення від 6 квітня 2010 року). При здійсненні Судом своєї наглядової функції його завдання полягає не в тому, щоб зайняти місце національних судів, а радше в тому, щоб розглянути у світлі справи в цілому, чи були рішення, які вони ухвалили, користуючись своєю свободою розсуду, сумісними з положеннями Конвенції, на які робиться посилання (див. справу «*Axel Springer AG проти Німеччини*» [ВП], № 39954/08, § 86, рішення від 7 лютого 2012 року).

61. Широта такої свободи розсуду варіюється в залежності від ряду факторів, серед яких тип відповідного вираження поглядів має особливе значення. Тоді як можливостей для обмеження вираження політичних поглядів за статтею 10 § 2 Конвенції мало (див. справу «*Ceylan проти Туреччини*» [ВП], № 23556/94, § 34, ECHR 1999-IV), державам-учасникам надається, як правило, більш широка свобода розсуду при регулюванні свободи вираження поглядів в питаннях, які можуть образити глибокі особисті переконання у сфері моралі або, особливо, релігії (див. згадану вище справу «*Murphy*», § 67). Крім того, держави користуються широкою свободою розсуду в регулюванні вираження поглядів в комерційній та рекламній сфері (див. справи «*Markt intern Verlag GmbH та Klaus Beermann проти Німеччини*», рішення від 20 листопада 1989 року, § 33, Series A no. 165, та «*Casado Coca проти Іспанії*», рішення від 24 лютого 1994 року, § 50, Series A no. 285-A).

62. У цій справі Суд відзначає, що можна розумно стверджувати, що дана плакатна кампанія намагалася, головним чином, привернути увагу громадськості до ідей та діяльності групи з начебто релігійною конотацією, яка передавала повідомлення, що нібито послали інопланетяни, зазначаючи з цією метою адресу веб-сайту. Тому веб-сайт асоціації-заявника посилається на соціальні або політичні ідеї лише побічно. Суд вважає, що тип даного вираження поглядів не є політичним, оскільки головна мета відповідного сайту полягає в тому, щоб залучити людей до справи асоціації-заявника, а не в тому, щоб розглядати питання політичної дискусії в Швейцарії. Навіть якщо вираження поглядів

асоціації-заявника випадає за рамки комерційної реклами - в ній немає заклику до купівлі певного продукту - воно все ж таки стоїть ближче до вираження комерційних поглядів, ніж до вираження політичних поглядів як таких, оскільки воно виконує певну прозелітичну функцію. Тому свобода розсуду держави є ширшою.

63. У таких справах з огляду на те, що національні органи знаходяться в прямому та постійному контакті з життєвими силами своїх країн, вони, як правило, знаходяться в кращому становищі, ніж міжнародний суддя, для того, щоб робити висновки щодо «необхідності» «обмеження» або «санкцій», призначеної для реалізації законних цілей, переслідуваних ними (див. справу *«Müller та інші проти Швейцарії»*, рішення від 24 травня 1988 року, § 35, Series A no. 133).

64. З цієї причини управління публічними рекламними щитами в контексті плакатних кампаній, які не є чітко політичними, може варіюватися від однієї держави до іншої, або навіть від одного регіону до іншого в межах однієї держави, особливо держави, яка обрала федеральний тип політичної організації. У зв'язку з цим Суд хотів би зазначити, що деякі органи місцевої влади можуть мати правдоподібні пояснення того, що вони вирішили не накладати обмеження в таких питаннях (див. справу *«Handyside проти Сполученого Королівства»*, рішення від 7 грудня 1976 року, § 54, Series A no. 24). Суд не може втручатися у вибір національних та місцевих органів влади, які знаходяться ближче до реалій своєї країни, бо інакше він би тим самим проігнорував субсидіарний характер системи за Конвенцією (див. справу *«Про деякі аспекти законодавства про використання мов в процесі навчання в Бельгії»* (Case “relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium”), рішення по суті від 23 липня 1968 року, стор. 35, § 10, Series A no. 6).

65. Таким чином, розгляд органами місцевої влади питання про те, чи задовольняє плакат певні нормативні вимоги - з метою захисту найрізноманітніших інтересів, наприклад, захисту моралі, безпеки дорожнього руху або збереження ландшафту, - потрапляє в межі свободи розсуду, наданої державам, оскільки органи влади користуються певним розсудом в наданні дозволів у цій сфері.

66. Беручи до уваги вищевикладені міркування, що стосуються широти свободи розсуду в цій справі, Суд вважає, що лише серйозні причини могли б призвести до того, щоб він замінив своєю власною оцінкою оцінку, здійснену національними органами.

(β) Мотиви, наведені національними судами

67. Тому Суд повинен розглянути мотиви, наведені національними органами для заборони даної плакатної кампанії, а також межі цієї заборони, з тим щоб встановити, чи були ці мотиви «належними» та «достатніми», а отже, враховуючи свободу розсуду, надану національним органам, чи було втручання пропорційним переслідуванню законним цілям, і чи було воно відповіддю на «нагальну суспільну потребу». У цьому зв'язку він хотів би зазначити, що на відміну від згаданих вище справ, в яких Суд встановив порушення щодо рішень, якими заборонялися плакатні кампанії у зв'язку з відсутністю будь-якого суворого або ефективного судового контролю (див. згадані вище справи *«Tüzel»*, § 15, та *«Tüzel»* (№ 2), § 16), у цій справі не виникає питання про ефективність судового контролю, здійсненого національними судами.

68. Сторони обговорювали питання стосовно того, чи треба було для цілей розгляду необхідності оскаржуваного заходу брати до уваги, як це зробили національні суди, зміст веб-сайту руху раелітів, адресу якого було зазначено на плакаті, що розглядається. Беручи до уваги принцип, згідно з яким Конвенція та Протоколи до неї повинні тлумачитися в контексті сьогодення (див. справи *«Tyrer проти Сполученого Королівства»*, рішення від 25 квітня 1978 року, § 31, Series A no. 26, та *«Vo проти Франції»* [ВП], № 53924/00, § 82,

ECtHR 2004-VIII), Палата дійшла висновку, що сайт дійсно треба було брати до уваги, тому що оскільки він був доступним для всіх, включаючи неповнолітніх, вплив плакатів на загальну громадськість збільшився б у багато разів у зв'язку з посиланням на адресу веб-сайту.

69. Суд знову повторює свій загальний принцип, згідно з яким оскаржуване втручання слід розглядати в світлі справи в цілому, з тим щоб визначити, чи є воно «пропорційним переслідуваній законній меті», і чи здаються мотиви, наведені національними органами в його виправдання, «належними та достатніми» (див. вище, пункт 48). Він зазначає, що оскаржуваний плакат явно мав на меті привернути увагу людей до веб-сайту: адресу цього веб-сайту було надруковано жирним шрифтом над гаслом: «Повідомлення від інопланетян» (див. вище, пункт 14). Тому було б нелогічно, якби Суд розглядав виключно сам плакат; як і національним судам, йому потрібно вивчити зміст даного веб-сайту.

70. Що стосується мотивів як таких, Суд спочатку хотів би зазначити, подібно до Палата, що п'ять національних органів, які розглядали справу (поліцейське управління, міська рада, управління земельними ресурсами м. Невшатель, адміністративний суд та Федеральний суд) ретельно мотивували свої рішення, пояснюючи, чому вони вважали за доцільне не дозволяти плакатну кампанію. Зокрема, Федеральний суд, який є вищим національним судом, послався на статтю 10 Конвенції та на практику Суду в цій сфері, а також розглянув пропорційність оскаржуваного заходу.

71. Щоб дійти до висновку про те, що відмова в наданні дозволу на проведення даної кампанії була виправданою, Федеральний суд послідовно розглянув кожен з мотивів, наведених судами нижчої інстанції для обґрунтування відмови, зокрема, пропагування клонування людини, заклик до «геніократії» та можливість того, що література руху раелітів могла призвести до сексуального насильства над дітьми з боку деяких його членів.

72. Навіть якщо деякі з цих мотивів, якщо їх розглядати окремо, можливо і не могли виправдати оскаржувану заборону, Суд вважає, що національні органи мали право розумно вважати, враховуючи всі обставини справи, що дану кампанію слід заборонити з метою захисту здоров'я і моралі, захисту прав інших осіб та попередження злочинів. Зокрема, Палата дійшла наступних висновків (пункти 55-57 рішення):

«55. ... По-перше, веб-сайт асоціації містив посилання на веб-сайт компанії «Клонейд», через який ця компанія пропонувала широкий громадськості конкретні послуги у сфері клонування, і на якому вона повідомила на початку 2003 року про народження клонованих немовлят. По-друге, адміністративний суд послався на рішення суду округу Ла Сарін, в якому згадувалося про можливе сексуальне насильство над неповнолітніми. По-третє, пропаганда «геніократії», а саме вчення, згідно з яким влада повинна зосереджуватися в руках людей з найвищим рівнем інтелекту, та критика, спрямована в результаті на сучасні демократії, могли підірвати громадський порядок, безпеку та мораль.

56. Суд вважає, що звинувачення національними органами деяких членів асоціації-заявника стосовно їхніх сексуальних дій над неповнолітніми є предметом особливого занепокоєння... Слід визнати, що до функцій Суду, як правило, не входить перегляд фактів, встановлених національними органами, або належного застосування національного законодавства; тому він не повинен встановлювати, чи є доведеними звинувачення органів влади. Тим не менш, Суд вважає, що беручи до уваги обставини даної справи, органи влади мали достатньо підстав для того, щоб дійти висновку про необхідність відмови в наданні дозволу, про надання якого клопотала асоціація-заявник.

57. Подібні міркування застосовуються й відносно питання про клонування. Суд зазначає, що національні органи могли добросовісно дійти висновку про необхідність заборони кампанії з рекламування плакатів, з метою охорони здоров'я і моралі населення та запобігання злочинам, враховуючи, що асоціація-заявник помістила на своєму веб-сайті посилання на веб-сайт «Клонейд» - компанії, яку вона сама і заснувала... Крім того, як визнала сама асоціація, вона прихильно ставиться до клонування - діяльності, прямо забороненої статтею 119 пунктом 2 (а) Федеральної Конституції...».

Велика палата не вбачає жодних підстав для того, щоб відійти від висновків Палати в цьому зв'язку. Відповідно, Суд вважає, що занепокоєння, висловлене національними органами, ґрунтувалося на належних та достатніх мотивах.

73. Нарешті, Палата висловила думку, що рамки оскаржуваного заходу зрештою були обмеженими, оскільки асоціація-заявник була вправі «виразити свої переконання через інші численні засоби комунікації, які вона мала у своєму розпорядженні»; Палата також зазначила, що «мова про заборону самої асоціації-заявника або її веб-сайту ніколи не йшла» (див. пункт 58 рішення Палати).

74. Асоціація-заявник стверджувала, що така позиція Палати була суперечливою та рівносильною надмірному ускладненню будь-якого поширення її ідей, оскільки їй було заборонено передавати інформацію за допомогою плакатів на тій підставі, що в неї є веб-сайт, але коли вона помістила адресу свого веб-сайту на плакаті, їй заборонили це робити під приводом того, що це створювало зв'язок з її ідеями, які нібито були небезпечними для суспільства.

75. Однак, на думку Суду, така суперечливість є не більше ніж видимою. Подібно до уряду, він вважає, що необхідно провести різницю між цілями асоціації та засобами, які вона використовує для досягнення цих цілей. Відповідно, в цій справі можливо й була б непропорційною заборона самої асоціації або її веб-сайту на підставі вищезазначених факторів (див. у цьому зв'язку справу «*Association Rhino та інші проти Швейцарії*», № 48848/07, §§ 66-67, рішення від 11 жовтня 2011 року). Тому звуження рамок оскаржуваного обмеження до демонстрації плакатів у громадських місцях було способом забезпечення мінімального втручання в права асоціації-заявника. У цьому зв'язку Суд нагадує, що коли органи влади вирішують обмежити основні права, вони повинні вибирати засоби, які спричиняють якнайменше шкоди відповідним правам (див. згадану вище справу «*Women On Waves*», § 41). У зв'язку з тим, що асоціація-заявник має можливість продовжувати поширювати ідеї через свій веб-сайт, а також за допомогою інших наявних в її розпорядженні засобів, наприклад, шляхом розповсюдження листівок на вулиці або в поштових скриньках, оскаржуваний захід не можна вважати непропорційним.

(с) Висновок

76. Суд доходить висновку, що національні органи влади не переступили меж широкої свободи розсуду, яку їм було надано в цій справі, а мотиви, наведені в обґрунтування їхніх рішень, були «належними та достатніми» та відповідали «нагальній суспільній потребі». Тому Суд не бачить будь-якої серйозної причини для того, щоб замінити своєю власною оцінкою оцінку Федерального суду, який розглянув це питання з усією уважністю та відповідно до принципів, встановлених у практиці Суду.

77. Відповідно, порушення статті 10 Конвенції не було.

...

НА ПІДСТАВІ ВИКЛАДЕНОГО СУД:

1. Відхиляє одностайно попереднє заперечення уряду;
2. Постановляє дев'ятьма голосами проти восьми, що порушення статті 10 Конвенції не було;

...

Учинено англійською та французькою мовами та оголошено на відкритому слуханні в Палаці прав людини у Страсбурзі 13 липня 2012 року.

Майкл О'Бойл
Заступник Секретаря

Ніколас Братца
Голова

Згідно зі статтею 45 § 2 Конвенції та правилом 74 § 2 Регламенту Суду до рішення були надані наступні окремі думки:

- (a) співпадаюча думка судді Братци;
- (b) спільна неспівпадаюча думка суддів Тюлькенс, Шайо, Лазарової Трайковської, Б'янку, Пауер-Форде, Вучініча та Юдківської;
- (c) спільна неспівпадаюча думка суддів Шайо, Лазарової Трайковської та Вучініча;
- (d) неспівпадаюча думка судді Пінто де Альбукерке.

Н.Б.
М.О'Б.

Окремі думки не перекладись, однак їх викладено англійською та французькою мовами в офіційних мовних версіях рішення, яке можна знайти в базі рішень Суду HUDOC.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2013.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, в яких Суд його також розмістив. Його можна відтворювати в некомерційних цілях за умови, що будуть зазначені повна назва справи та посилання на авторське право і Цільовий фонд «Права людини». Для використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de

РІШЕННЯ У СПРАВІ «MOUVEMENT RAËLIEN SUISSE» ПРОТИ ШВЕЙЦАРІЇ»

l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.